

Makara, Sergej

Prínos do pokladnice slavistiky

Opera Slavica. 1998, vol. 8, iss. 1, pp. 55-57

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116529>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

1984 Nobelovu cenu, vědělo o něm v USA a celém anglosaském světě jen několik odborníků. Nobelova cena přinesla řadu překladů poválečných Seifertových děl do různých jazyků, také do angličtiny. Básně z autorova mládí však překládány téměř nebyly a tak teď, téměř po třinácti letech, se zaplňuje část mezery pro anglicky čtoucí čtenáře.

V jedenáctistránkovém úvodu D. Loewy nejdřív musela seznámit anglosaského čtenáře se životem českého básníka a charakterizovat jeho dílo – údaje z roku 1984 už nebyly aktuální a určitě zapadly. Překladatelka se často dovolává Seifertovy vzpomínkové knihy „Všecky krásy světa“ a líčí složitou politickou cestu básníka. Obširněji představuje skupinu Devětsil a její program. Ve zkratce se také zabývá díly Jaroslava Seiferta, vzniklými po roce 1926; tato díla do knihy nezařadila.

Překladatelka se snaží jak o co nejméně přesné převedení obsahu do angličtiny, tak také o adekvátní jazykový výraz. Naštěstí nepodlehla pokušení jazykově připodobnit Seifertovy verše básním amerických autorů dvacátých let. Její angličtina je v knize angličtina naší doby a Seiferta vlastně mírně „modernizuje“. S jazykovou stránkou nebudou mít čtenáři v anglosaských zemích potíže. Potíže nutně musí nastat s českými realitami a zčásti i s dobovými narážkami. Knihu proto doplňuje 14 stran vysvětlivek. Většina z nich je obsažná a informativní, najdou se však i pochybné vysvětlivky. Tak na s. 207-8 zarazí tato věta: „In 1920 the Czechoslovak Social Democratic Party began to split up into a radical (Bolshevik) faction, soon to become communist, and a moderate (Menshevik) wing.“ Je pochybné používat ruských reálií a ruské terminologie ze začátku 20. století při vysvětlování situace v ČSR v roce 1920. O Domu u černé Matky Boží v pražské Celetné ulici se píše jako o „old patrician house“; to je přinejmenším podivné, jedná se přece o ukázkou kubistické stavby (s. 208). Na s. 211 se mylně připisuje umělé jezírko v pražské Stromovce Janovi Lucemburskému, ve skutečnosti vzniklo na příkaz Rudolfa II.

To jsou ovšem drobnosti. Důležité je, že kniha anglických překladů prvních děl Jaroslava Seiferta vyšla a že má velmi dobrou úroveň. Dana Loewy se opravdu zasloužila o znalost Seiferta a o představení ukázky české poezie dvacátých let v anglosaském prostředí. Patří jí za to dík.

Antonín Měšťan

Prínos do pokladnice slavistiky

Štec, M.: *Ukrajinský jazyk na Slovensku (Sociolingvistické aspekty)*. Filozofická fakulta v Prešove, Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, Prešov, 1996. Strán 256.

Prof. PhDr. Mikuláš Štec, DrSc., sa už tri desiatky rokov venuje vedeckému výskumu v rôznych oblastiach slavistiky (staroslovienčine, cirkevnej slovančine, spisovnej slovenčine, dialektológii, sociolingvistiky), no predovšetkým veľmi náročnej a zložitej problematike vývinu ukrajinského spisovného jazyka na východnom Slovensku a v Zakarpatskej Ukrajine.

Výsledkom jeho obsiahlej bádateľskej činnosti je vyše 80 odborných článkov, štúdií, monografií a vyvrcholením celoživotného vedeckého úsilia lektorované dielo *Ukrajinský jazyk na Slovensku (Sociolingvistické a interlingvistické aspekty)*, napísané v ukrajinčine.

Monografia *Ukrajinský jazyk na Slovensku* je koncepcne rozčlenená na 5 základných kapitol:

- I. *Národný jazyk Ukrajincov východného Slovenska vo svetle sociolingvistiky;*
- II. *Formovanie literárneho jazyka na Prjašivščíne v XIX. a začiatkom XX. st.;*
- III. *Ukrajinský literárny jazyk na východnom Slovensku v r. 1918-1990;*
- IV. *Vzájomné kontakty národného jazyka Ukrajincov východného Slovenska so susednými jazykmi a dialektami;*
- V. *Súčasný problémy literárneho jazyka na Prjašivščíne.*

Ďalej nasledujú: *Všeobecné závery, Zoznam prameňov (literatúry), Poznámky, Príloha, Resumé.* Každá z uvedených kapitol má niekoľko podkapitol, ktoré sú obsahovo veľmi bohaté na analyzované v nich problémy.

Keďže ich najstručnejší rozbor by si vyžiadal niekoľkostránkový elaborát, uveďme na ilustráciu len najzákladnejšie z tých, ktoré tvoria náplň prvej kapitoly: obsah pojmu národný jazyk v materinskej krajine a jeho praktické uplatnenie v podmienkach národnostnej menšiny v inonárodnom prostredí, teória spisovného jazyka, analýza diferenčných znakov spisovného jazyka v medziach štátotvorného národa a národnostnej menšiny, interlingvistika, sociolingvistika, psycholingvistika, stratifikácia národného jazyka, literárny jazyk a teritoriálne dialekty, špecifickosť subštandardnej formy národného jazyka, interdialekt ako forma národného jazyka a pod.

Prezízne je v lektorovanej monografii spracovaný prehľad dejín spisovného jazyka Ukrajincov od začiatku XIX. storočia až po súčasné obdobie, podrobne sa analyzujú názory zakarpatských buditeľov na živý spisovný jazyk (s ich, v niektorých prípadoch, diametrálnou odlišnosťou: A. Duchnovyč, A. Pavlovyč, A. Kralyckyj, A. Dobrjanskij, ale i Rakovskij, Syľvaj, Fencyk, Stavrovskij-Popradov, Mytnak, Sabov a iní).

Značné miesto v monografii venuje autor problematike ukrajinsko-slovenských vzťahov a vypracovaniu typológie kontaktov národného jazyka Ukrajincov so susednými nárečiami, vymedzeniu pojmu bilingvizmu v kontexte širších sociologických hľadísk, zvláštnostiam fonetickej, morfolologickej, syntactickej a lexikálnej interferenciám. V poslednej (piatej) kapitole autor analyzuje jazykovú situáciu Ukrajincov na východnom Slovensku po roku 1989 v súvislosti so vznikom novej formy jazykového dualizmu a na faktografickom materiály poukazuje, že snahy o kodifikáciu tzv. „rusinského jazyka“ vyplývajú nie z kultúrno-spoločenských potrieb, ale výlučne z politického postoja niekoľkých predstaviteľov neorusinizmu.

Široký rozsah zložitých, doposiaľ v takej hĺbke ešte neosvetlených problémov, nastolených v monografii prof. Mikuláša Šteca, z ktorých sme uviedli len najpodstatnejšie, no najmä ich odborné spracovanie na vysokej teoretickej úrovni, svedčí o nespornej vedeckej erudícii autora, čoho dôkazom sú i tvorivé originálne závery na konci

jednotlivých kapitol (viď str.21, 49-50, 101-102, 147-148, 164) a záverečná syntéza na str.163-170.

Upriamujeme pozornosť i na to, že lektorovaná monografia prof. PhDr. Mikuláša Šteca, DrSc., Ukrajinský jazyk na Slovensku bola prijatá vo vedeckých kruhoch slavistov-ukrajínistov ako prvý fundovaný, vedecky podložený pokus aplikácie sociolingvistikých a interlingvistikých aspektov vo výskume národného jazyka Ukrajincov východného Slovenska.

Teoretické východiská a ich konkrétna realizácia, ktoré sú zahrnuté v monografii, boli nielen prediskutované, ale stretli sa i s pozitívnym ohlasom na vedeckých konferenciách, sympóziach a kongresoch doma i v zahraničí (Prešov, Bratislava, Užhorod, Lviv, Varšava, Kyjev, Záhreb, Odesa a inde). Aj to nasvedčuje o tom, že monografia prof. Mikuláša Šteca je prínosom nielen pre slovenskú ukrajínistiku, ale aj pre slavistiku v širšom medzinárodnom kontexte.

Sergej Makara

Nová ruština: učebnice jako znamení doby

Jellnek, S., Folprechtová, J., Hříbková, R., Žofková, H.: Raduga 1. Ruština pro střední a jazykové školy. Fraus, Plzeň 1996; Raduga 2. Ruština pro střední a jazykové školy. Fraus, Plzeň 1997.

Kollárová, E. - Trušinová L. B.: Vstreči s Rossiej. Ruský jazyk pre 1.-2. ročník stredných škôl. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava 1996.

Celých šesť až sedem let trvalo, než sa českoslovenští nebo čeští a slovenští rusisté vzpamatovali po šoku z počiatku 90. let, ktorý s sebou priniesol hromadné rekvalifikácie a masový útek vylekaných a zmatených učiteľů, žáků a studentů podporovaných rozhoŕčenými rodičmi z hodín ruštiny. Pravda je, že rusisté tomu nemohli zabrániť, ale súčasne je pravda, že pro tuto situáciu vytvorili určité predpoklady, i keď nesrovnateľné s krokmi globálnej politiky a ideologie. Jednoznačnou a někdy až nenávisťou, doslova chorobne xenofobnú reakciu proti ruštině a Rusku, ktorá se u nás dodnes prejavuje v zafírenějších formách, nezŕadka u veľmi vzdelaných ľudí se spoločenským postavením, spôsobil tragický až katastrofický vývoj česko-sovětských vzťahů od roku 1945, zejména však po roce 1968. Ale buďme upřímní: vždyť ti, kteří po invazi nediferencovaně dštili oheň a síru na Rusy a Rusko, byli často nositeli toho nejnesmyslnějšího, nevzdělaného a nekritického rusofilství 50. let. Kuriózní je, že tito lidé, kteří se ovšem nikdy nemýlili, pouze se přirozeně vyvíjeli takřka v každé době zastávali čelné funkce v institucích majících na starosti vzdělání populace, přivedli naši slavistiku a rusistiku do situace, kdy musela obhajovat holé přežití a po pravdě řečeno – nebýt vnitřních sil a těch, kterým šlo od počátku především o sám obor, a také přirozené podpory ze západní Evropy a USA, kde mnozí slavisté s úžasem sledovali vztah k rusistice u nás, a nepochybně i osvícených jedinců na důležitých místech, možná bychom se dnes